

daje iz državnega premoženja glede na §. 36. postave o deželnem šolskem nadzorstvu od 25. febr. 1870 (št. 11 dež. zak.). Ako se pa več tirja in je tako zahtevanje opravičeno, pa pošilja vsa pisma ministerstvu za uk in bogočastje s primernim nasvetom v višjo razsodbo, kar se ima tudi takrat zgoditi, ako si ministerstvo pridrži, da hoče samo razpolagati z denarji, ki so za to v denarstveni postavi privoljeni.

(Konec prih.)

Dopisi in novice.

Iz Gorice dne 17. oktobra. S. (Deželna učiteljska konferencija.) — Zbrane učitelje, katerih je bilo dne 12. okt. okoli 80, srčno pozdravlja predsednik c. k. deželni šolski nadzornik g. Klodič v nemškem, slovenskem in italijanskem jeziku. Povdarja potem pomen deželne učit. konferencije; kako ima učitelj svojo mladino navduševati v ljubezni do našega milega naroda, do naše mile domovine Avstrije. Razlaga tudi nekaj historičnega o šolstvu, kakor je bilo že omenjeno v poslednjem listu.

Na to so volili za zapisnikarja g. g. Dominka in Picha. — Zapisnik se je moral nemško pisati, ker se bode predlagal vladi. — Poslanci v deželno učit. konferencijo so sledeči gospodje učitelji: Cvek, nadučitelj v Sezani, in Praprotnik učitelj na Krasu, za Kras. Širca, nadučitelj v Cirknem in Dominko, nadučitelj v Kobaridu, za tolminski okraj. Jug, nadučitelj v Solkanu in Komavec, učitelj v Št. Andrežu, za goriški okraj. Pich, nadučitelj v Ronchi, in Makorič, učitelj v Muši, za Furlanijo. Goljevšček, učitelj na vadbici in Cej, učitelj na mestni šoli, za mesto Gorico. — Navzoči so tudi gg. Rajakovič, ravnatelj, nadzorniki: Vodopivec, Žnidarčič in Culot. — G. Goljevšček nij bil navzoč, ker je odrinil v Carigrad za ravnatelja na mestno šolo in g. Makorič tudi ne, ker je pri vojaških vajah. G. predsednik je imenoval g. Rajakoviča za svojega namestnika. Potem je sledila volitev v stalni odbor. Nadzornik gradiščanski, g. Culot prosi besedo ter pravi, da se lahko tudi nadzorniki volijo v stalni odbor, ne samo učitelji. — G. vodja Rajakovič pravi, da to nij res, da mora odbor obstati iz samih učiteljev, ter čita dotični paragraf iz postave. G. Klodič pojasnuje dotični paragraf in pravi, da je paragraf dvoumen, da se je kaj tacega pripetilo tudi na Št. Andrežu pri deželni učiteljski konferenciji, a da so bili tudi — nadzorniki voljeni v odbor. — Sledila je potem volitev in voljeni so gg.: Dominko, Pich, Rajakovič in nadzornik Vodopivec. G. Culot je predlagal, da naj se volita dva Slovenca in 2 Laha, kar je bilo tudi sprejeto, ipak se ni tako izvršilo, kajti g. Rajakovič se je izrazil, da mora biti Slovenec in Lah kot vodja slovensko-laške vadbice, kar je izbudilo občni smeh mej navzočimi. Na to se je volil odsek, kateri je imel dva dni nalogo posvetovati se o danih nalogah. — Zadače so sledeče:

1. a) Zgledni (normalni) učni čerteži.

b) Bi bil v dobi postopanja iz sedanja vravnave ljudskega šolstva v tisto prevrnavo, ktero zgledni učni čerteži nameravajo, strokovnjaški sistem v viših razredih ljudske šole, primeren ali ne?

c) Kako treba vravnovati tednik z ozirom na razdelitveni sistem, kateri se ima po zglednih učnih črtežih določiti, opirajoč se na ovi sistem?

Kaj naj vse tednik obsega?

d) Katerih načel treba držati se, kedar se dajo naloge za dom gledé na direktni, po zglednih učnih črtežih določeni poduk, kakor tudi glede na tiho samodelalnost v šoli. —

e) Kakšne učne knjige in kakšni učni pripomočki sploh so naj pripravnější za izvrševanje zglednih učnih načrtov, in ko bi se ti, ki jih imamo, ne zdeli pristojni, po katerih načelih bi bilo treba sestaviti nove učne knjige za vsak predmet z ozirom na učni jezik, na razne vrste ljudskih šol in na razne učne stopinje.

Po končanih odsekovih sejah je bila javna seja dne 16. okt., katera se je pričela ob 10. uri dopoldne in trajala z malimi prestanki do polnoči. Poslušalcev je bilo vedno dosta izmed učiteljev. — O prvi točki »Zgledi učni črteži« je referiral v odsekovem imenu g. Žnidarčič, c. k. nadzornik in duhovnik na Tolminskem. Najhuja debata je šla za to, ima se li v enorazrednicah I. skupine dati 2 ali tri prva šolska leta. Vladni predlog je bil za tri, odsek pa je dal I. skupini le 2 leti, in II. skupini pa vse ostalo. Pri tej priložnosti se je povdarjalo, da ne samo enoletniki potrebujejo mnogo neposrednjega nauka, ampak tudi ti v zadnjem letu, da srednja leta se naj lažje uči s posrednim naukom. — Kar se tiče podučevanja v I. razredu na dvorazrednicah sta si bila nadzornika g. g.: Vodopivec in Culot navzkriž. — Pervi je povdarjal, da naj urnejša moč, t. j. praktično izurjena (znanstveno izurjen mora tako biti vsak učitelj, toliko gotovo more znati o realijah, kolikor je treba povedati učencem) mora prevzeti I. razred na dvorazrednicah, to pa je praviloma nadučitelj kot starejši in bolj izkušen, podučitelju pa bode zopet lažje v II. razredu v realijah podučevati, v katerih ima gledé metode več ročnosti. G. Culot pa je odsekov nasvet zagovarjal, terdivši, da I. razred naj pravilno prevzame podučitelj, a drugega nadučitelj, tudi g. Žnidarčič brani odsekov predlog, in g. Jug mu pritruje. G. vodja Rajakovič pravi, da niti prvo, niti drugo ne odobruje, ampak naj se učitelji praviloma menjujejo, da bo vsak učitelj praktičen v vsakem razredu, kajti ako bode podučitelj ali nadučitelj vedno v prvem ali kakem drugem razredu, bode vse le mehanično učil in postane s časoma za kak drugi razred čisto nesposoben. G. predsednik Klodič g. Rajakoviču pritruje. — G. Culot pravi dalje, da naj ne bode za drugo in tretjo leto poseben poduk, kajti v višjem oddelku otroci prav neredno šolo obiskujejo; pravi dalje, da je on sam našel v višjem oddelku po dva ali tri učence. Tedaj se učitelju trud ne splača, da bi podučeval le 2 ali 3 učence. G. Rajakovič odgovarja, da prvi in višji razred morata imeti poseben poduk, da to tudi postava vleva. — G. predsednik potrjuje to in pravi, da, ker sta omenjena dva razreda naj važnejša, je jako potrebno, da imata poseben poduk. — Na to sta brala g. Pich in g. Žnidarčič referat o prenapredbi učnih načrtov. G. Žnidarčič predlaga v imenu odseka, naj otroci še le po končanem 7. letu pričnejo v šolo hoditi in naj jo obiskujejo do končanega 14. leta, a s tem pogojem, da naj zadnje dve leti otroci v hribovskih krajih le po zimi v šolo hodijo, ker jih rabijo stariši po leti doma za delo. G. predsednik pravi, da na Stirskem hodijo otroci s 6. in 7. (šolskim) letom samo po zimi v šolo. Dalje predlaga g. Ž., da naj se naprosi c. k. dež. šol. svet, da podeli učiteljem, kateri več ko 27 ur na teden učé, remuneracijo. Tudi predlaga g. Ž., da naj se podeli remuneracija istim učiteljem, kateri bi v drugem, ne obligatnem jeziku podučevali. Dalje je konferencija sklenila, da naj se na enorazrednici ne podučuje v drugem jeziku in na dvorazrednici pa še le v četrtem šols. letu.

G. Pich čita v italijanskem jeziku kakšne učne pomočke naj učitelj v šoli rabi. G. Rajakovič pravi, da so najboljši učni pomoček za kazalni poduk podobe od Temspkega in Schreiberja. —

G. predsednik pravi, da imamo prav slaba berila, a da dobomo sčasoma nova. — On meni, da se bode več strokovnjakov dela lotilo. Vsak bode spisal

snov o jednom predmetu. Vso isto snov bode potem jeden jezikoslovec pregledal. Jedro odsekovega predloga je tedaj ta:

1) Strokovnjaki naj prevzamejo vsak svoj predmet, tako naj napišejo berilo za Srazredno šolo. — To snov naj potem jeden jezikoslovec pregleda, da postane povsod enakost v izrazih, in v rabi tehničnih izrazov. — G. Rajakovič dodaja še to, da »succus« omenjenih beril naj bode snov berila za enorazrednice. —

2) Ali naj bode »Abecednik« spisan po tako zvani: »Schreiblesmethode« brez podob, ali naj bode pri vsaki novi črki podoba, katere ime se prične s črko njenega imena? G. Žnidarčič je za podobe. G. Rajakovič je nasproten, češ, da so take podobe slabe, in preuzročijo pri deci krive predodbe. — Sprejeto s podobami. — 3) V berilu naj bode literatura za ljudske šole zastopana. 4) Od četrtega razreda naprej, naj bode slovnica za se — predmet. —

O drugi točki b) govori g. Jug v imenu odseka, ter sklepa, da naj bode do petega razreda poduk strokovnjaški — itd.

Tretji točki c) je bil poročevalec g. Cej. Brez razlaganja je omenil, da se odsek (7 udov) popolnoma ujema z osnovo tednika.

Četrti točki d) je referent g. Širca in pravi, da naj se pismenih nalog za dom le malo daje, a iste naj se dobro izdelajo. G. Rajakovič pravi, da je bolje »wenig aber oft«, tedaj majhne naloge, a take večkrat. Dalje pravi g. Širca, naj se koregirane naloge prepišejo lepo v posebno knjigo.

O zadnji točki e) je govoril g. nadzornik Culot in je sklepal tako-le:

1) V vsaki šoli naj bode šolski kataster. 2) Šolski imenik vseh za šolo ugodnih otrok. 3) Predsednik kraj. šol. sveta naj bode župan. 4) Knjige za uboge, naj dobijo le isti učenci, kateri so res ubogi in radi obiskujejo šolo. — 5) Duhovniki naj eno ali dve nedelji pred začetkom šolskega leta ljudstvu v cerkvi pridgajo o šoli, ter jih navduše za šolo. — 6) V nobeni tvornici ne smejo biti taki otroci, kateri vsaj po dve uri na dan šole ne obiskujejo. G. predsednik pravi, da bodo gotovo naredili, tako imenovani »Gewerbegesetz« in po tej postavi ne bode smel nobeden rokodellec sprejeti fanta v rokodelstvo, kateri nema odpustnega spričala. — 7) Naj služijo oni vojaki, kateri ne znajo brati, eno leto več, radi tega, ker niso šole obiskovali. — Ta zadnji predlog je padel, ker ne spada v učit. delokrog. S tem se je seja končala o polnoči. — G. dež. nadzornik Klodič se srčno zahvaljuje učiteljem za njih trud; in z »živio« »evviva« klici na Nj. Veličanstvo smo zapustili dvorano. Učitelji so govorili v jeziku, v katerem mladino odgojajo — maternem. Čuje se, da nameravajo o vsej konferenciji in razstavi napraviti sporočilo, ter ga objaviti po časnikih, pa tudi posebej prodajati. Tačas bomo imeli priliko, o skupščini in o razstavi bolj popolnoma poročati.

Iz Železnikov 19. novembra. Ker je skoraj ni boljše prilike, buditi in vnemati v srcih njezne mladine čutila serčne vdanosti in zvestobe do visokoslavne vladarske rodbine, kakor o godovskih dnevih, toraj smo pri nas, kakor že ob mnogih enakih prilikah, letos tudi današnji praznik sv. Elizabete, kot imen-dan naše presvitle deželne matere in cesarice Elizabete po mogočosti primerno obhajali.

Od onih 3 dni v letu, ob katerih sme po svoji volji učitelj oprostiti učence šolskega uka, smo porabili danes prvega. Da je bilo mladini razloženo, zakaj, ume se samo po sebi. Nameravala sva z g. kaplanom kot šolskim katehetom tudi napraviti mladini v jutro izlet k cerkvi Matere Božje v Suši, kamor navadno o naših šolskih veselicah zahajamo, in kjer bi bili g. kaplan tudi maševali. Ker sva pa bila dopoldan oba po službenih opravilih zadrževana, smo

popoldan v prav prijetnem vremenu šli tje gor na sprehod, smo opravili najpred pred cerkvico kratko molitev, potem pa je bilo razdeljeno otročajem vsakemu svoj kos kruha, kar jim je, kakor je bilo viditi, prav dobro dišalo in teknilo. Pred odhodom smo se v kratki javni molitvici še enkrat spominjali presvitile cesarice, zapeli tudi primerno pesemco, potem pa se napotili zopet med veselim šundrom, petjem, pomenkovanjem itd. proti domu. Za sklep izleta dobil je še v šoli vsak otrok v spominek in na dar risarsko, lepopisno ali pa pravopisno teko. — Bog ohrani in živi presvitlo cesarico Elizabeto še mnogo, mnogo let!

Jos. Levičnik, učit.

— *Extrema se tangunt* (iz kota v kot). — Pri debati o »Wildauerjevem« predlogu je govoril tudi dobro znani dr. Dittes, vodja pedagogijuma na Dunaji. Gospod Dittes je iz Nemškega prišel na Dunaj za to ravnateljstvo in tam so ga volili za poslanca v državni zbor. Pri šolstvu velja za strokovnjaka, in je že tudi marsikaj v odgoji spisal, nekatere njegovih bukev se rabijo tudi po učiteljskih.

V prvem delu svojega govora je pripovedoval zbornici, da hoče on glasovati za »Wildauerjev« predlog. Vpliv vradništva (birokratizma) na šolstvo se mu zdi manj nevaren od vpliva ultramontanizma.

»Hic niger est, hunc to caveto Romane« je bajè njegov pregovor, vsaj svojega merzenja do cerkve nikdar ne prikriva. — V drugem delu je pa rekel, da vradništvo preveč pritiska na šolstvo . . . in da imajo soseske in stariši premalo vpliva na izrejo in poduk, da se učiteljem dajejo neučitelji za nadzor-nike i. t. d. On zahteva pri vsaki šoli šolskega oskerbnika (Schulpfleger), ki bode poslušal pri podučevanju v imenu starišev, po šolskih svetih zahteva zastopstvo starišev, v državnem zboru pa šolski odbor (Schulausschuss).

Pristavek. Cerkev se ne sme v šolske reči vtikovati, ali vsaj ne več, kolikor šolske postave pripuščajo, tedaj mora vlada za šolo skrbeti. Sicer bi se tu in tam zgodilo tako, kakor na Ogerskem, ko so l. 1860. učiteljem po nekaterih krajih po zimi vrata in okna sneli. . . . Tudi učiteljem bi bilo javolne vstreženo, ko bi imel vsak pravico pri šolstvu govoriti; takih idealnih starišev, kakor si jih menda misli dr. Dittes, je malokje ali pa nikjer najti, a iz pravice starišev do šole izpeljuje cerkev, ali, če hočete ultramontanci vsacega veroizpovedanja, svoj vpliv na šolstvo. Svečenik ali katoliški ali nekatoški podučuje stariše v cerkvi, jih napeljuje k bogoljubnemu življenju, je starišem svetnik, tedaj stariši njemu tudi otroke zaupajo, in nimajo nič zoper to, ako duhoven šolo nadzoruje, marveč so brez skerbi za odgojo in poduk svojih otrok, tedaj svoje pravice do šolstva de facto duhovniku odstopajo. Da če biti dr. Dittes dosleden, in se ozirati na dejanske a ne na idealne razmere, prišel bi bil do tega sklepanja.

— Na ljubljanskem učiteljsku neha podučevanje v kmetijstvu v slovenskem jeziku, in profesor naravoslovja prevzama ta poduk v nemškem jeziku.

— Postavo, po kateri bodo učiteljice na Kranjskem isto plačo imele, kakor učitelji, so svitli cesar poterdili.

— Na Goriškem bodo učitelji in podučitelji dobivali po 80 gl. odškodnine za stanovanje.

— *Is državnega zbora.* — Znani predlog poslanca Wildauerja, iz Tirolskega, ki meri na to, da se deželam vzame v šolstvu še to autonomije (samoupravo), kolikor so je dosihmal imele, je bil v zbornici poslancev sprejet. Ministri so glasovali zoper, a državnopravna stranka in Poljaci so pri glasovanju zbornico zapustili. Pravijo pa, da svitli cesar te postave ne bodo poterdili.

— Našim slovenskim učiteljem dobro znani gosp. Andrija Haidenak, učitelj na spodnje-mestnih šolah v Zagrebu, imenovan je za učitelja na kr. vádnicu pri kr. možkeji preparandiji v Zagrebu. Mi gosp. Hajdenaku, vrlemu hrvatskemu narodnjaku, od srca čestitamo na tem imenovanju! —

Iz Kranja. † V nedeljo (21. novemb.) spremili smo na pokopališče ranjkega vpokojenega učitelja Avgušтина Engelmana.

Umerli je bil rojen 27. avg. 1804 v Kranju. Obiskoval je tukajšno ljudsko šolo, doveršil gimnazijo v Ljubljani in tudi dve leti teologije. K vojakom vzet je služil celih 14 let cesarja, ter je podučeval večji del v vojaški odgojnici (Erziehungshaus) v Ljubljani. 16. sept. 1844 je izlekel vojaško suknjo in postal podučitelj v Loki nad Ljubljano, in še tisto leto (23. dec. 1844) je prišel v svoje rojstno mesto Kranj za učitelja, kjer je deloval do leta 1874, kder je bil vsled bolezni vpokojen. Persna vodenica je njegovo življenje končala 20. nov. ob 4. uri zjutraj.

Petero uradnih pohvalnih pisem kaže, da se je ranjki zelo trudil v učiteljskem stanu. Množica spremljevalcev na pokopališče, kateri so se vverstili tudi uradniki prvi in meščani, kazala je, da je bil ranjki priljubljen in spoštovan.

Bodi mu zemljica lahka!

Razpisi učiteljskih služeb.

Na Kranjskem. Na Irazredni ljudski šoli na Brdu je učiteljska služba s plačo 400 gold. in s prostim stanovanjem izpraznena. Prošnje s potrebnimi dokazi se morajo do 20. grudna t. l. pri krajnem šolskem svetu na Brdu in sicer prošnje onih učiteljev, ki so že v službi, po poti predpostavljene okrajne šolske oblasti predložiti. —

C. k. okrajni šolski svet v Kamniku, dne 9. novembra 1875.

Predsednik: Klančič.

V Litijemskem šl. okraju: Na Irazredni lj. šoli v Hotiču, učit. služba, l. p. 400 gl. in stanovanje. Kraj. šl. svetu do 20. decembra t. l. — V Kranjskem šl. okraju: Na Irazredni lj. šoli v Sorici učit. služba, l. p. 400 gl. in stanovanje. — Kraj. šl. svetu do 15. decembra t. l.

Premembe pri učiteljstvu.

Na Kranjskem. G. Anton Kunšič iz Šenčurja pri Kranju je nadučitelj v Trebnem. G. Janez Rupnik, svoje dni učitelj v Idriji, gre za učit. v Černomelj. G. Jože Cepuder, spraš. učit. kand., postane učitelj na Raki (zač.); gna. Maria Triller, spraš. učit. kand., je učiteljica v Metliki in gna. Elise Triller učiteljica v Scheifling-u na Zg. Štajarskem (obe zač.). Na c. k. učiteljsku v Ljubljani je za nam. učitelja v matematiki in nemškem jeziku g. Rajmund Čuček, poprej suplent na derž. realki v Olomucu.

Na Goriškem. G. Jož Hrovatin iz Gorjanskega v Nabrežin. G. Jak. Jelšček iz Bresovice v Gorjansko. G. Andr. Stare iz Mavhinj v Št. Polaj. G. Ivan Sluga iz Avberja v Brestovico. G. Fr. Zakrajšek z Nabrežine v Mavhinje. G. Matija Leban je postal 2. učit. v Sežani. G. Jož Trampuš je potrjen v Kostanjevici. G. Blaž Sedeščič iz Žabelj pride v Šempas. G. Oton Dic iz Bilj v Žabljje. G. Jernej Rajar iz Lokavca v Bilje. G. Anton Cargo iz Altire v Istri v Lokavec. G. Matevž Lapanja z Barke v Medano. >Gl.<